

PROFESINĖS ŠVENTĖS TYRIMŲ IR MEDIJŲ LAUKE

IRMA ŠIDIŠKIENĖ

Darbinė aplinka (susijusi su praktine veikla) skiriasi nuo profesinės aplinkos (kuri labiau susijusi su išsilavinimo aplinka), tad manytina, kad turėtų skirtis ir jų kultūra. Darbinė (organizacinė) aplinka yra labiausiai kintanti ir fragmentiška, todėl jos kultūra išsivisavinama akulturacijos būdu. Joanne Martin organizacinę kultūrą siūlo suvokti kaip fragmentuotą, kaip kambarį, pilną nuolat besikeičiančių ir persipynusių voratinklių¹. Šiame voratinklyje darbiniai, oficialūs santykiai dažniausiai yra persipynę su neoficialiais ryšiais per darbo ir kitas šventes, neformalius bendrijų susibūrimus. Nuo industrinės revoliucijos dauguma veiklų (*occupations*), augant statusui ir prestižui, ypač daugėjant specializacijų, tapo profesionalizuotomis². Profesija apima tam tikrą kategoriją žmonių, kurie siejami profesinio pasiruošimo ir kitais parametrais³. Tačiau profesinė ir organizacinė (darbo) kultūra profesijos antropologų sutapatinamos, siekiant praplėsti tyrimų ribas⁴, todėl ir neformalus susibūrimai, darbo kolektyvų ar profesinės šventės sudaro jų požiūriu, bendrą kultūros visumą. Profesinės šventės, šalia kitų švenčių, organizacijose ir visuomenėje siekia puoselėti tokius tikslus: įvertinti profesijos narių kvalifikacinius pasiekimus, stiprinti profesinę savigar-

¹ Joanne Martin, „Organizational Culture“, in: Nigel Nicholson, Pino G. Audia and Madan M. Pillutla, (Eds.), *Encyclopedic Dictionary of Management: Organizational Behavior*, Oxford: Blackwell, 2004, in: <https://gsbapps.stanford.edu/researchpapers/library/tp1847.pdf>, (2013-06-16).

² Justine Strand, „Professions Theory and Physician Acceptance of Pas“, in: <http://www.paeaonline.org/index.php?ht=a/GetDocumentAction/i/69196>, (2013-07-10).

³ P.vz., Williamas Josiah Goode'as išskyrė 10 profesionalumo bruožų, in: William Josiah Goode, „Encroachment, Charlatanism, and the Emerging Profession: Psychology, Medicine, and Sociology“, in: *American Sociological Review*, 1960, t. 25 (6), p. 902–965; cit. pagal: Justine Strand, *op. cit.*

⁴ Павел Романов, Елена Ярская-Смирнова, „Антропологические исследования профессий“, in: *Антропология профессий*, под редакцией Павела Романова, Елены Ярской-Смирновой, Саратов: Научная книга, Центр социальной политики и гендерных исследований, 2005, p. 44.

ba, tapatumą ir socialinį įteisinimą, formuoti ar palaikyti profesijos prestižą visuomenėje, skatinti visuomenės dėmesį profesijai. Todėl kai kurios profesinės šventės organizuojamos viešai, apie tai rašoma ir kalbama žiniasklaidoje – kuriamos profesijos reprezentacijos. Tokia veikla, tikėtina, padeda perimti kolektyvinį tapatumą.

Deja, modernios šventės, tarp jų ir profesinės, retai kada sulaukia tyrėjų dėmesio, tad šiame straipsnyje siekiama panagrinėti profesinių švenčių vietą reprodukuojant profesijos tapatumą: kaip administracijos ar aukštesnių institucijų oficialiai palaikomi/kuriami ritualai stiprina/formuoja profesinį tapatumą. Keliami tokie uždaviniai: apžvelgti profesinio tapatumo ir švenčių tyrimus, medijose skelbiamą informaciją apie profesines šventes, kartu apžvelgti švenčių integracines galimybes. Straipsnis suskirstytas į tris dalis: pirmoje dalyje apžvelgiami profesijos ir švenčių tyrimai, galintys išryškinti objekto tyrimo kontūrus; antroje dalyje aptariama medijų informacija apie profesines šventes, kuri šiame straipsnyje laikoma viena iš šventės sklaidos ir komunikavimo priemonių bei istoriografiniu profesinių švenčių šaltiniu; trečioje dalyje tiriama, kaip profesinių švenčių dėka palaikomi profesiniai, socialiniai ryšiai.

Profesinės šventės profesijos ir švenčių tyrimų lauke. Pirminė žodžio „profesija“ reikšmė – priesaikos davimas ir jos laikymasis, tad profesionalas visų pirma pretenduoja į išskirtinę teisę pagal pašaukimą praktikuoti tas veiklas, kurias jis išmoksta ir išmano. Vienos seniausių profesijų yra medicinikų, teisininkų, dvasininkų, karių. Profesijos formavosi, keitėsi įvairiose kultūrose skirtingai. Jos kaip tyrimo objektas sociologų, antropologų tyrimų lauke atsirado XX a. pirmoje pusėje, kai buvo susidomėta ne tik darbo pasidalijimo visuomenėje, bet ir užimtumo, profesijos statuso, ribų tarp jų, konkurencijos ar tapatumo bei kita problematika. Vieni tyrėjai išskyrė keletą profesionalumą apibūdinančių bruožų, skiriančių profesionalus nuo neprofesionalų, kiti tyrėjai atskleidė šių skirtybių neapibrėžtumą. Nežiūrint to, atsirandant vis naujoms profesijoms, svarbus momentas yra ir jų įsitvirtinimas tarp jau esančių profesijų, savo tapatumo nustatymas. Kyla klausimas, kokią vietą profesinės šventės užima profesijos įsitvirtinime. Profesinės šventės kaip oficialiosios profesinės kultūros dalis (kuri įsisavinama mokantis, o jos turiniu tampa normos, transliuojamos ir skelbiamos oficialiame lygmenyje, ir vertybės, sudarančios profesijos ideologiją⁵) greičiausiai

⁵ Татьяна Щепанская, *Сравнительная этнография профессий: Повседневные практики и культурные коды (Россия, конец XX — начало XXI в.)*, Санкт-Петербург: Наука, 2010, p. 34.

yra vienas iš profesijos tapatumo puoselėjimo/demonstravimo būdų, kartu ryšių (įsivaizduojamos) bendrijos viduje ir už jos ribų (išorėje) palaikymas. Ieškodami atsakymo pasitelksime ritualų, švenčių tyrimo prieigas.

Kaip siūlo knygos *Theorizing Rituals (Ritualų teorizavimas)*⁶ sudarytojai, nereikia ieškoti teorijos, galinčios viską paaiškinti apie ritualus, o dera laikytis požiūrio, kad nėra vienos teorijos, įvertinančios sudėtingą fenomeną. Be to, skirtingi tyrimų kontekstai modeliuoja skirtingus duomenis, klasifikacijas, išvalgas. Straipsnyje remsiuosi Amitai Etzioni⁷ pastebėjimais ir Malte's Rolfo⁸ sovietinių masinių švenčių tyrimų išvalgomis, nes profesinės šventės sovietinėje kultūroje buvo labai populiarios. Etzioni, siekdamas atverti naujas švenčių tyrimų teorines prieigas, peržiūrėjo Émile'io Durkheimo teorines idėjas apie ritualą. Etzioni šventes tyrė kaip visuomenę atspindintį kultūros produktą, jos atributus ir įsitikinimus. Remdamiesi jo iškelta hipoteze, kad šventės tarnauja ir kaip socialinių pokyčių galimybės, suteikdamos progas simbolizuoti ir įkūnyti naujas socialinių santykių ir subjektų koncepcijas, galime modernių švenčių atsiradimą ir plitimą suprasti kaip socialinių pasikeitimų visuomenėje išdavą ir įteisinimą, kaip socialinę sąrangą atspindintį modernios visuomenės kultūros produktą.

Pagal Durkheimo teoriją ritualai (šventės) padeda socializuoti visuomenės narius, patvirtinti jų įsipareigojimus vertybėms ir padeda išlaikyti visuomenės integraciją. Pasak Etzioni, dauguma švenčių „gali turėti tam tikrą integruojančią funkciją“⁹. Tačiau jis kelia ir hipotezę, „kad daug švenčių, kurios padeda integruoti keletą visuomenės subjektų, turi priešingą poveikį kitiems“¹⁰. Jis taip pat nurodo, kad integracija priklauso nuo grupės narių ir visuomenės santykių, kurie gali varijuoti nuo konfrontacinių iki panegirinių¹¹. Turint mintyje, kad kiekvienoje visuomenėje naujų švenčių įvedimas turi skirtingas politines ir kultūrinės patirtis, visos visuomenės integraciją galima stebėti nebent masinių valstybinių švenčių atveju. Be to, jų praktika

⁶ Jens Kreinath, Jan Snoek and Michael Stausberg, *Theorizing Rituals: Annotated Bibliography of Ritual Theory, 1966–2005*, (ser. *Numen Book Series, Studies in the History of Religions*), Leiden: Brill, 2007.

⁷ Amitai Etzioni, „Toward a Theory of Public Ritual“, in: *Sociological Theory*, 2000, t. 18, Nr. 1, p. 40–59; <http://www.gwu.edu/~ccps/etzioni/A275.html>, (2013-09-10).

⁸ Мальте Рольф, *Советские массовые праздники*, Москва: Российская политическая энциклопедия, 2009; versta iš: Malte Rolf, *Das Sowjetische Massenfest*, Hamburg: Hamburger edition, 2006.

⁹ Amitai Etzioni, *op. cit.*

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ *Ibid.*

totalitarinėse šalyse skyrėsi nuo demokratiškesnių. JAV naujųjų nacionalinių švenčių konstravimas nors ir turėjo didaktinį tikslą – „mažumų amerikinizaciją“, formuotą anglosaksų protestantų elito, tačiau švenčių rengimas nebuvo centralizuotas ir kiekvienoje lokaloje terpėje reikėdavo savita etninių grupių kultūra, pasižymėjo formų ir reikšmių įvairove¹².

Ar integracija ir diversifikacija tiesiogiai priklauso nuo susiklosčiusių socialinių kultūrinių santykių, galima nustatyti keliant klausimą, kiek plačiai ir ką iš profesijos narių apjungia tiriamos profesinės šventės.

Profesinės šventės, kaip jau minėta, atskiro tyrėjų dėmesio nėra sulaukusios, tačiau apie jas yra užsiminę profesinę kultūrą tyrę profesijos antropologai. Literatūroje apie profesijas retai, ypač JAV, minimos profesinės šventės kaip viena iš profesijos tapatumo ar tiesiog sutelktumo skatinimo priemonių. Jos atsiranda tiriant posovietinių šalių profesijas, tiksliau, jų subkultūrą ir sovietinių švenčių kalendorių. Matyt, tai susiję su profesijų valdymo skirtumais sovietinėse šalyse ir JAV. Sovietmečiu visos profesijos buvo reglamentuotos valstybės aparato, tuo tarpu JAV formavosi savarankiškai ir buvo reguliuojamos susikūrusių profesinių asociacijų.

Posovietinėje visuomenėje profesinės šventės (kaip vienas iš sovietmečio kultūros produktų), viena vertus, ir toliau yra palaikomos iš išorės valstybės mastu ar tarptautinių organizacijų iniciatyva, kita vertus, XXI a., kaip ir kitose demokratinėse šalyse, Lietuvoje toks šventimas yra skatinamas pačių profesijos narių grupių (jų lyderių) iniciatyva (iš vidaus), siekiant stiprinti profesinį tapatumą ir prestižą, todėl svarbu jas tirti kaip oficialiosios politikos reiškinį. Viena iš svarbiausių priemonių komunikuoti iš išorės palaikomą, oficialiosios kultūros politikos formuojamą profesinį tapatumą yra medijos. Jose skelbiama informacija apie profesines šventes/dienas suvokiama kaip šventės ir profesijos populiarinimas, profesinės bendruomenės telkimas. Kartu medijos tampa vienu iš tokių švenčių istoriografijos šaltinių. Medijų dėka šventė tampa žinoma visuomenei platesniu mastu: pristatomas ir užfiksuojamas būsimas ar įvykęs renginys, skelbiami oficialūs valdžios ar įtakingų/žymių asmenų sveikinimai, skaitytojais skatinami neformaliai pagerbti profesijos atstovus sveikinimais, kartais pažymima šventės istorija ir kilmės mitai.

Medijų straipsniai apie profesines šventes. Siekiant apžvelgti, kokios ir kaip pristatomos profesinės šventės egzistuoja XXI a. medijose, taip pat

¹² Мальте Рольф, *op. cit.*, p. 322.

norint nustatyti jų istoriografinę vertę, pirmiausia buvo ieškoma informacijos internete (internetu paieškos sistemoje *Google.com.*) ir bibliografinių nuorodų *Libis.lt* (Nacionalinės bibliografijos duomenų banke) paieškoje.

Iš internetiniuose puslapiuose publikuojamų tekstų buvo atrinkta su profesinėmis šventėmis/dienomis susijusi informacija. Pagrindinis atrankos būdas – raktinis žodis paieškos sistemoje. Analizės vienetu buvo pasirinkta pranešimų nuoroda. Buvo analizuojama, kokiose medijose dažniausiai skelbta šio pobūdžio informacija ir kokios čia patenka profesijos, švenčančios/mininčios šias dienas. Pagal tai, kur skelbta informacija (minėtos nuorodos), medijos buvo suskirstytos į šias grupes: a) skirtos plačiajam skaitytojų ratui¹³ ir b) specialiosios. *Google.com* įvedus raktažodį „profesin* švent*“, gauta apie 1 060 000 rezultatų, o įvedus „profesn* dien*“ – apie 719 000. Atmetus pasikartojančias ir su profesinių dienų paminėjimu nesusijusias nuorodas, iš peržiūrėtų 10 *Google.com* paieškos puslapių tyrimui apskaityta 160 vnt.¹⁴ nuorodų (jos skelbtos 2003–2013 m.), bibliografinėje paieškoje *Libis.lt* esančių nuorodų¹⁵ apskaityta 1584 vnt. (pastarosios apima 2003–2012 m.). Internetiniuose tinklalapiuose, svetainėse esančiose nuorodose rasta 34 profesinių dienų pavadinimų, o bibliografinėse nuorodose rasta – 35. Dažniausiomis „profesin* švent* / dien*“ nuorodomis internete tapo Policijos¹⁶, Ugniagesių¹⁷ ir Medicinos darbuotojų dienos¹⁸, o *Libis.lt*

¹³ Spaudiniai suskirstyti pagal paskirtį – skirti plačiajam skaitytojų ratui ir specialieji, remiantis Lietuvos nacionalinės bibliotekos *Lietuvos spaudos statistika* (sudarė Rita Markevičienė, Laima Tamulygienė), in: <http://www.lnb.lt/doc/bkc/statistika2012.pdf>, (2014-06-19) taikomu skirstymu. Šiame skirstyme laikraščiai nebuvo kategorizuoti, todėl prie plačiajam skaitytojų ratui skirtų priskyriau respublikinių dienraščių (*delfi.lt, 15min.lt, IZINIOS.lt, lrytas.lt, balsas.lt, respublika.lt, todiena.lt, alfa.lt* ir kt.) bei kultūros, politikos, gyvenimo būdo, enciklopedinių ir kitų svetainių (*valstietis.lt, bernardinai.lt, alkas.lt, sveikinimu.info.lt, music.lt, biciulyste.lt, babilonas.net, sabelija.lt, lt.wikipedia.org, day.lt, kalendorius.lt, horoskopas.lt, tarpgeliumi.lt, yutoobe, facebook, fotosrautas* ir pan.) kategorijas. Prie specialiųjų priskyriau ir rajoninę periodiką bei specializuotas profesines svetaines, tinklalapius (*architektams.lt, ausrosmuziejus.lt, kurjeris.lt, ordinariatas.lt, pareigunai.lt, pasienis.lt, policija.lt, voruta.lt* ir kt.).

¹⁴ Atrinktos 139 tinkamos „profesinės šventės“ nuorodos. Netinkamomis pripažintos su profesine švente/diena neturinčios sąsajų nuorodos, kuriose kalbama apie profesines varžybas, profesinių mokyklų baigimo šventes ir pan.

¹⁵ Raktažodžių „profesin* šven*“ ir „profesin* dien*“ pagalba.

¹⁶ Policijos (Angelų sargų) diena, arba Angelų sargų (policijos) diena (toliau tekste – Policijos).

¹⁷ Oficialus pavadinimas – Ugniagesių globėjo šv. Florijono diena (toliau tekste – Ugniagesių)

¹⁸ Nuorodos paieškoje kaskart pasipildo, tad pakartotinai surinkus „profesin* švent*“

paieškoje – Policijos, Ugniagesių ir Mokytojų¹⁹. Tokiu būdu atrinkti 9 dažniausiai ir 1 mažiausiai nurodomi profesinių švenčių pavadinimai „profesin* dien* / švent*“ parinktyje²⁰.

Pastarieji pavadinimai pagal atitinkamus raktažodžius vėl buvo įvesti *Google.com* paieškų sistemoje²¹ ir *Libis.lt* paieškoje. Pažymėtina, kad užklausoje su raktažodžiu „profesin* dien* / švent*“ *Google.com* neatspindėjo Kariuomenės²²/karių dienos/šventės, o *Libis.lt* paieškoje buvo pateikta tik 14 nuorodų (n – 1584), bet užklausoje su raktažodžių junginiais „Kariuomenės/karių diena/šventė“ apie ją buvo rasta 545 nuorodų (panašiai, kaip ir Policijos dienos). Tai rodo, kad Kariuomenės diena, švenčiama lapkričio 23-iają, fokusuojama ne kaip profesinė, o kaip organizacijos įkūrimo šventė. Šiame straipsnyje ji įtraukta į tyrimą kaip profesinė diena²³.

Minėtose paieškose su įvairiais raktažodžių junginiais „policij* dien*“, „angelų sargų“²⁴, „mokytojų dien* / švent*“²⁵, „ugniages* dien*“²⁶ ir kitos

2014 m. birželio mėn. (apie 1 230 000 rezult.) ir apžvelgus 10 puslapių, pastebėta, kad tinklalapių su policijos dienos minėjimu buvo daugiausia (13% n – 100), antroje vietoje atsidūrė medikų (11%), o ugniagesių ir pasieniečių dienos po 9%.

¹⁹ Tarptautinė mokytojų diena (toliau tekste – Mokytojų).

²⁰ Be minėtų dar įtrauktos miškininkų, socialinių darbuotojų, slaugytojų, spaudos atgavimo, Tarptautinė teatro ir Kariuomenės dienos.

²¹ Kiekybinei analizei peržiūrėta 10 pirmųjų paieškos puslapių nuorodos.

²² Oficialus pavadinimas – Lietuvos kariuomenės diena (toliau tekste – Kariuomenės).

²³ Pažymėtina, kad žemdirbių profesinė diena laikyta vadinamoji „Derliaus šventė“ šiandien tiriamuose šaltiniuose taip pat nevyravo – rastos pavienės nuorodos bendroje „profesin* dien* / švent*“ parinktyje.

²⁴ Su raktažodžiais „Policij* dien*“ užklausoje buvo pateikta 4 460 000, o angelų sargų diena – apie 19 100 nuorodų (2014-06-09), iš pirmųjų „Policij* dien*“ užklauskos 5 puslapių netinkamų rasta 18% – tai kriminalinės policijos diena, švenčiama kitu laiku nei policijos, Angelų sargų diena.

²⁵ Surinkus *Google.com* paieškoje „Mokytojų diena“, pasirodė apie 33 200 000 rezultatų. Paieškoje surinkus „Mokytojų dienos šventė“, pasirodė apie 23 200 000 rezultatų. Pastaroji užklausa tikslesnė, buvo pateikta mažiau, bet kokybiškesnių nuorodų (65% jų sudarė reportažai, nepapuołė sveikinimų pasiūloje besispecializuojančių svetainių, komercinių puslapių nuorodų), visgi neatitinkančių užklauskos pasitaikė 27% nuorodų (pirmuoju atveju jų buvo 9%) (2014-06-09).

²⁶ Įvedus *Google.com* paieškoje „ugniagesi* dien*“, „ugniagesi* švent*“, „Florijono švent*“, „gaisrininkų dien*“, „gaisrininkų švent*“, pastebėta, kad su žodžiu „diena“ – ugniagesių, Florijono, gaisrininkų – pateikiama daugiau nuorodų, tačiau su „šventė“ mažiau neatitinkančių užklauskos temų. Netinkamų nerasta su raktažodžiu „Florijono švent*“, o daugiausia paklaidų pasitaikė „Gaisrininkų dien*“ (44%); kituose pasitaiko

(minėtos 10 profesinių dienų), gauta informacija, iš kurios atrinkus nesikartojančias ir užklausa atitinkančias profesinių dienų nuorodas, buvo nustatytos populiariausios pagal nuorodų skaičių profesinės dienos. Raktažodžiai „policij* dien*“ ir „angelų sargų diena“ (kaip ir atitinkamai Ugniagesių, Florijono, karių, kariuomenės diena/šventė raktažodžių variantai) papildė vienas kitą (pasikartojančių nuorodų pagal atskirus raktažodžius buvo: *Google.com* – 4% Policijos, 20% Ugniagesių, 22% karių; *Libis.lt* – 5% Policijos²⁷, 6% Ugniagesių, 11% karių). Nors nuorodų dinamika, naudojant įvairias parinktis, atskirose paieškose būna kiekybiškai skirtinga, tačiau galima išskirti penkias medijose minimas dažniau pasitaikančias profesines dienas: Policijos, Kariuomenės, Mokytojų, Ugniagesių ir Tarptautinę teatro.

Pasirinkę statutinių pareigybių profesijas panagrinėjome, kokiuose leidiniuose ir tinklalapiuose, svetainėse šių profesijų šventės dažniau aptinkamos. Pasirinktų profesijų paminėjimo dažnumu išsiskiria specialiosios paskirties tinklalapiai, svetainės, nors Policijos dienos paminėjimas abiejose kategorijose panašus – 41% plačiam skaitytojų ratui ir 59% specialiosios paskirties tinklalapiuose, svetainėse. *Libis.lt* paieškoje gauti panašūs, tačiau neatitinkantys tinklalapių analizės rezultatų. Bibliografinės šių tekstų nuorodos akivaizdžiai vyrauja specialiosios paskirties leidiniuose (apie 90%).

Profesines dienas gerokai dažniau pristato specialioji (ypač rajoninė) žiniasklaida (tiek internetinė, tiek įprastoji), nors platesniam skaitytojų ratui skirtuose leidiniuose šių informacijų paplitimas kiek ryškesnis internetinėje žiniasklaidoje nei įprastoje.

Policijos, Ugniagesių ir Kariuomenės dienoms skirti straipsniai (skelbti ir internetinėje, ir įprastoje žiniasklaidoje) buvo sugrupuoti pagal žanrus. Analizės vienetas – straipsnis. Manytume, kad siekiant tikslingai perteikti informacijos turinį, yra pasirenkamas atitinkamas teksto žanras. Išskirtini tokie žanrai: 1) reportažai: a) kvietimas/programa, b) renginys; 2) sveikinimai: a) oficiali sveikinimo kalba (dažniausiai sakyta renginyje) – prezidento, valdžios atstovo, vyr. specialisto, vadovo, b) neformalus sveikinimai – sveikinimai ir siūlomos paslaugos, komercija (sveikinimų pavyzdžiai, reklamuojamos gėlės, muzika, dainos, dovanos, apranga ir t. t.), tinklaraštinių

apie 6% neatitinkančių užklauso žinučių. Tad kokybiniam tyrimui pasirinkta Ugniagesių diena ir Florijono diena.

²⁷ Šioje paieškoje raktažodis „polic* diena“ taip pat, kaip ir *Google.com*, papildomai pateikė ir kriminalinės policijos dienos, kuri švenčiama spalio 27 d., nuorodas (37 vnt., n – 552).

priminimai (sveikinimai, priminimai, kad kiti pasveikintų, kartais *Youtube*, *Facebook'e*, nors pastaruosiuose būna video reportažai iš renginių ar nuorodos į kitus straipsnius – taip neformaliai primenama minimos dienos reikšmė); 3) interviu su profesijos atstovu: a) vadovu, b) eiliniu; 4) enciklopedinė informacija.

Didesnę straipsnių apie profesines dienas dalį sudaro informaciniai žanrai (reportažai) (apie 70%). Kai kuriuose straipsniuose dar būna paaiškinama kaip švęsti, kaip suprasti konkrečią šventę, pateikiami duomenys apie darbuotojų vakarėlių organizavimą, priemones, komentuojami jų tikslai²⁸. Plačiam skaitytojų ratui skirtuose leidiniuose dažnai apsiribojama trumpais pranešimais ar oficialiomis vadovų sveikinimų kalbomis profesinės šventės proga. Reportažuose, bet dažnai ir sveikinimuose, interviu būna pagerbiami profesijos atstovai, kartu iškeliami profesijos reikšmė, rečiau paminima šventės kilmė. Reportažuose apie šventes dažnai atsispindi įvykių seka, išvardijami kalbėtojai, apdovanotieji, pristatomas pareigūnų pasirodymas, koncertas ar kita. Viešuose sveikinimuose, ypač oficialiuose, dažniausiai taip pat pabrėžiama profesijos reikšmė, jos narių atsakomybė ir svarba visuomenei, akcentuojami jiems keliami svarbiausi tikslai ir pan. Interviu su profesijos atstovais paprastai atsiskleidžia kalbinamųjų pašaukimas savo darbui, profesinės subtilybės ir kita. Enciklopedinėse informacijose pateikiama profesijų ir jų švenčių istorija, kilmė: daugiausia pažymimos tų dienų ištakos, raida, prasmė, jos nekvestionuojamos, tačiau pasitaiko savitų interpretacijų. Kilmės pristatymuose išryškėja profesinio tapatumo formavimui, palaikymui svarbus profesijų archetipinis įvaizdis. Kiti straipsniai skirti tuo metu aktualiems profesijų darbuotojų darbiniais, socialiniams, ekonominiams klausimams.

Galima teigti, kad žiniasklaidoje mėginama kelti profesinių dienų minėjimo problematikos klausimą: tai profesinių dienų kilmės aptarimai. Būtent Policijos dienos data, sovietmečiu švęsta lapkričio 10 d., nepriklausomoje Lietuvoje sugrąžinta į tarpukariu minėtą Angelų sargų dieną, kai kuriems žurnalistams sukėlė abejones. Antai Mažeikių rajono laikraščio *Būdas žemaičių* (e-versija) redakcijos skiltyje klausiama: „kokią šventę švenčiame. Na, pavyzdžiui, spalio 2-ąją Visuotinė Bažnyčia mini Šv. Angelus Sargus.

²⁸ Evalda Mažeikienė, „Įmonės šventės – kertinis komandos kūrimo akmuo“, in: *Vadovo pasaulis*, 2004, in: <http://www.verslobanga.lt/lt/leidinys.full/421b1d6ee1da0>, (2013-03-21); Kamilė Baubinaitė, „Šventinės darbuotojo pramogos įmonei kainuoja 250 Lt“, 2012-11-24, in: <http://verslas.delfi.lt/manolитай/sventines-darbuotojo-pramogos-imonei-kainuoja-250-lt.d?id=59998133&com=1&s=1&no=20>, (2013-05-19).

Tą pačią dieną minima ir profesinė – Policijos – diena. Tačiau tikriausiai dėl nežinojimo, pasikliaunant netiksliais kalendoriais, šios dvi šventės suplakamos į vieną²⁹. Pagrindinis argumentas – Angelų sargų diena minima nuo XVII a., o Policijos diena – nuo 1921 m. Lietuvoje ši šventė atkurta 1990 m. Panašiai mano ir *vydija.lt* svetainės kalendoriaus autorė: „Katalikų Angelų sargų šventė pradėta švęsti Ispanijoje ir Prancūzijoje XVII a. (pirmąjį rugsėjo sekmadienį). Visoje Bažnyčioje šią šventę XVII a. pabaigoje įvedė popiežius Klemensas X, perkeldamas ją į spalio 2 d. Seniau bažnytkaimiuose, miesteliuose vykdavo Aniuolų sargų atlydai ir kermošiai“³⁰. Šio straipsnio autorė Rasa Ambraziejienė, kaip ir aukščiau minėtas autorius, suabejoja šios šventės sutapatinimu su Policijos profesine švente: „Tačiau giliai širdyje kiekvienas suvokia, kad tikrąjį saugumą jam dovanos ne policininkai, o Dievas ir jo siųsti angelai“³¹. Galima paminėti, kad ir kitose šalyse taip pat praktikuojama švęsti profesines šventes jų globėjo dieną, kas ypač būdinga pavojingoms profesijoms. Anglijoje rugsėjo 29 d. minima Policininkų atminimo diena, kurios metu prisimenami savo pareigas atlikdami žuvę policininkai (minima nuo 2000 m.)³². Pasirinkta ši diena, nes tai krikščionių kareivių globėjo šv. Mykolo diena, laikomo ir dangiškuoju lyderiu kovoje su visais Dievo priešais³³.

Reikia pastebėti, kad tokių abejonių neaptikta dėl Ugniagesių dienos, sutampančios su pasirinkto globėjo šv. Florijono diena, minima gegužės 4 d.³⁴, nors jos šventimas taip pat perkeltas iš sovietmečiu švęstos balandžio 17 d. Tarpukariu Ugniagesių diena buvo švenčiama įvairiomis dienomis, priklausomai nuo vietinės kuopos įkūrimo datos, taip pat buvo paminimi bažnyčioje šv. Florijono šventės metu. Kariuomenės diena buvo minima pagal jos įsteigimo datą 1918 m.

²⁹ „Šventės“, in: http://www.budas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=3329:vents&catid=37:redakcijos-skiltis&Itemid=69, (2012-09-05).

³⁰ Rasa Ambraziejienė, „Kalendorius“, in: <http://www.vydija.lt/kalendorius/spalis.htm>, (2013-08-07).

³¹ *Ibid.*

³² „Our History“, in: <http://www.nationalpolicememorialday.org/history.htm>, (2013-11-16).

³³ „National Police Memorial Day“, in: <http://www.ukcops.org/national-police-memorial-day.html>, (2013-11-20).

³⁴ „Ugniagesiai gelbėtojai mini profesinę šventę – Šv. Florijono dieną“, 2012-05-04, in: <http://etaplus.lt/ugniagesiai-gelbetojai-mini-profesine-svente-sv-florijono-diena>, (2013-08-05) ir kt.

Apibendrinant žiniasklaidos straipsnius apie profesines dienas, galima teigti, kad reportažai prisideda tvirtinant profesijos reikšmę, o tyrėjui nudingi ir kaip vienas iš šaltinių analizuojant šventės struktūrą, procesą. Antai istorikas Jonas Vaičenonis, pasiremdamas periodika, puikiai atkūrė Kariuomenės ir visuomenės dienos organizavimą ir šventės procesą tarpukario Kaune³⁵. Taip pat išryškėja kai kurie švenčių tyrimams aktualūs klausimai: datos pasirinkimas pažymėti profesinę dieną, profesijos ir visuomenės sąsajų deklaravimo svarba. Tačiau kalbėti apie galimai atsirandantį diskursą žiniasklaidoje (pavyzdžiui, apie švenčių sutapatinimo su globėjų diena tikslingumas) dar anksti. Populiariausios medijose pažymimos profesinės dienos yra statutinės profesijos – policija, ugniagesiai ir kariuomenė. Iš nestatutinių profesijų dažniausiai minimos Mokytojų, Medicinos darbuotojų ir Tarptautinė teatro dienos.

Profesinės šventės reikšmė: Policijos, Ugniagesių ir Kariuomenės dienos minėjimo atvejis. Miesto erdvėje vykstantis renginys/šventė yra vieta, kur perkuriama socialinė erdvė ir realizuojama kultūros (šiuo atveju profesinės) politika. 2013 m. Vilniuje buvo stebėtos trys profesinės šventės: Policijos, Ugniagesių ir Kariuomenės dienos. Stebėti viešas profesines šventes – tai apmąstyti, kaip šventės sąveikauja su socialine aplinka. Giluminiam interviu³⁶ siekta išsiaiškinti, ar tiriamuoju atveju statutinių valstybės tarnautojų profesinė diena yra viena iš progų įtvirtinti įprastus hierarchinius lygmenis, nustatyti, ar jie šventės metu niveliuojami. Interviu buvo siekiama patikrinti, ar pasitvirtins minėta Etzioni hipotezė, kad šventės palaiko esamą socialinę kultūrinę situaciją, taip pat kartu aiškintasi, ar šventės apjungia, ar diversifikuoja švenčiančiuosius organizacijoje ir profesinėje bendruomenėje.

Kaip žinia, statutiniai pareigūnai turi laikytis griežto hierarchinio paklusnumo. Tyrimas parodė, kad ir švenčių metu šie hierarchiniai sluoksniai patvirtinami, t. y. atspindi ir įtvirtina socialinę struktūrą. Šventės neapjungia profesinių bendruomenių plačiąja prasme, o jas diversifikuoja ir stiprina atskiras pareigybių (bendradarbių) bendrijas (vienoje grandyje, būryje dirbančius), jų narių santykius. Kad pareigybinė ir institucinė hierarchija stiprinama šventės metu, patvirtina ugniagesių, karių, policininkų pasisa-

³⁵ Jonas Vaičenonis, „Kariuomenės ir visuomenės dienos šventė Kaune 1935–1938 metais“, in: *Kauno istorijos metraštis*, Kaunas: VDU, 1998, p. 112–115.

³⁶ Buvo apklausti ir atsitiktinai sutikti, ir pasikviesti interviu ugniagesiai, policininkai, karininkai (po du kiekvienos specialybės asmenys, dirbantys ir esantis pensijoje).

kymai. Dalyvavimas viešuose švenčių renginiuose (mišiose, apdovanojimuose, technikos demonstravime, rikiuotėse ir pan.) nėra privalomas; jei asmuo nėra įtrauktas į programą (pasirodyme, apdovanojime) ar tą dieną nebudi – dalyvauja savanoriškai. Tačiau dažniausiai žemesnių pareigybių atstovai kaip žiūrovai nedalyvauja šventėse ir oficialiuose šventiniuose pobūviuose. Respondentų manymu, nenorą dalyvauti oficialiuose, pavyzdžiui, Ugniagesių dienos renginiuose skatina ir neadekvatus apdovanojimų teikimas viršininkams. Atskirtis jaučiama ir tarp institucijų: priešgaisrinei gelbėjimo tarnybai priklausančiųjų statutinių ir rajono savivaldybių ugniagesių (nestatutinių): „jei kas ir pasveikina juos (savivaldybių ugniagesius gelbėtojus – I. Š.) su šia profesine švente, tai tik patys vienas kitą“, – pasakojo korespondentui ugniagesiai³⁷. Nepatraukli ir šventės struktūra. Nors oficialiai teigiamas šventės perimamumas iš tarpukario laikų, jos respondentų matomos kaip sovietmečio paveldas: „visa šventės struktūra ir visa kita liko tas pats nuo sovietmečio – niekas nepasikeitė“. Taip respondento reziumuotas interviu apie profesinės dienos minėjimus rodo profesinės satisfakcijos stygių.

Kariuomenėje tvirtai laikomasi hierarchijos: po oficialiosios dalies, jei kas švenčia neformaliai, tai tik su savo rango kariais. Pavyzdžiui, po Kariuomenės dienos iškilmių viršininkai su savo antrosiomis pusėmis eina į pokylį Romuvoje, ten taip pat būna priimami svečiai iš užsienio šalių, skelbiami sveikinimai, teikiami apdovanojimai. Apdovanojimai būna teikiami ir Prezidentūroje. Žemesnių statusų pareigūnai ar eiliniai tokiuose pobūviuose nedalyvauja, kartais apsiriboja užstale savuose (kartu dirbančių, tarnaujančių) ratuose. Neformalios švenčių dalys, kaip rodo atliktos pirmosios apklausos, vyksta atskirose policininkų, ugniagesių, karių bendrijose, o apdovanojami (jei nori) vaišina savo bendradarbius – rengiamos užstalės.

Diversifikuojantį šventės aspektą patvirtina ir atlikti stebėjimai. Kalbamos profesinės šventės metu sveikinančių, šventės žiūrovų ir palaikančiųjų policininkus buvo minimalus skaičius, daugiau atsitiktiniai praeiviai, žurnalistai, kai kurių apdovanojamųjų šeimos nariai, draugai. Negausų žiūrovų būrį galėjo nulemti tai, kad ši diena sutapo su eiline darbo diena. Kiek daugiau buvo šventos Ugniagesių ir Kariuomenės dienos, kuriose dalyvavo ir aukščiausio rango valdžios atstovai, ir atitinkami užsienio svečiai, miesto gyventojai. Masiškesnis svečių dalyvavimas, lyginant su Policijos diena, gali būti siejamas ir su žiniasklaidos rodytu dėmesiu, ir su išėgine diena.

³⁷ Darius Mikelionis, „Tokie patys, bet skirtingi“, in: *Valsčius*, 2006-05-05, Nr. 32, p. 2.

Iš to matyti, kad statutinių pareigybių profesinės šventės atspindi socialinių vaidmenų profesijoje pasiskirstymą ir jį įtvirtina, kartu yra palaikoma ir diversifikacija profesijos viduje.

Išvados. Profesijos sociologų ir antropologų tyrimuose profesinės šventės neišskiriamos kaip reikšminga sudėtinė profesinės ar organizacinės kultūros dalis. Tačiau rusų mokslininkai, tirdami neformalios profesinės kultūros tradicijas, užstalės etnografiją Rusijoje išryškino, kad jų kalendoriuje svarbiausią vietą užima profesinės šventės. Tai rodo, kad naujieji sovietiniai ritualai, modeliuoti „iš viršaus“, Rusijoje prigijo ir šios šventės tapo tradicinėmis.

Remiantis paieškomis *Google.com* ir *Libis.lt* nustatyta, kad Lietuvoje oficialioje profesinėje kultūroje išliko populiarios Policijos, Kariuomenės, Ugniagesių, Mokytojų ir Tarptautinė teatro dienos. Šioms profesinėms dienoms/šventėms dažniausiai dėmesio skiria specialios paskirties leidiniai, ypač rajoniniai, o tarp interneto tinklalapių nedaug atsilieka ir skirtieji plačiam skaitytojų ratui. Straipsnių apžvalga parodė, kad populiariausias žanras – informacinis reportažas, kuris yra informatyvus ir kaip šaltinis tolesniems etnologiniams tyrimams. Juose buvo pastebėtos užuomazgos problematikos, susijusios su profesinei dienai minėti priskiriama data.

Etnografinis tyrimas patvirtino hipotezę, kad statutinių pareigybių profesinių dienų šventės nedidina profesijos narių socialinės integracijos plačiąja prasme (tarp atskirų pareigybių), o skatina diversifikaciją.

PROFESSIONAL DAY CELEBRATION IN THE FIELD OF RESEARCH AND MEDIA

Irma Šidiškienė

Summary

This article seeks to determine the delivery of professional day celebrations in historiography, the media and the guidelines of field trials conducted in 2013 in Vilnius. The objectives: to analyze the place of professional day celebrations copying the identity of the profession in official organizational culture and how it is celebrated/mentioned by Vilnius residents. This study reviewed articles, issued in the Internet, and the bibliography of professional day celebrations, the conducted observation of festivals and conducted target interviews.

In the literature about professions, especially in the United States, professional day celebrations are rarely mentioned as one of the means for vocational identity or direct stimulus of concentration. They occur in researching the professions of post-Soviet countries, more accurately, their subculture and the calendar of Soviet holidays. This is probably related to differences in the management of occupations in Soviet countries and the United States. In Soviet times all professions were regulated by the state apparatus, while in the United States they were formed independently and were regulated by the formed professional associations. It should be noted that in Russia professional holidays are popular, included in the tradition of informal cultural – the research of Tatyana Shchepanskaya shows this.

In the media we can find announcements about the intention to celebrate some professional holiday and the call for participation in them, as well as reports on previous professional day celebrations. There is less encyclopedic information, where, among other celebrations the professional days are also briefly presented. According to the popularity of the information links in the media, the most often mentioned days are of the Police (Guardian Angels), Day of Saint Florian, the patron saint of firefighters, Lithuanian Armed Forces Day, World Teachers Day, Medical Professionals Day. In the periodic press publications of a special purpose, the greater part of which were regional, the most attention was devoted while in the internet space – both web pages aimed at a wide circle of readers and the specialized ones had a similar volume. The prevalence of reportages genre in these information currents reveals and secures official administrative policies, helps to create representations of the profession. In some of them certain issues relevant to the investigations of festivals become clear: the importance of the choice of the date to mark the Day of the profession, and the declaration of the ties of the profession and society. However, it is too early to talk about a possibly appearing dispute (for example, the expediency of mapping the holidays with the day of the patron).

The ethnographic study confirmed the hypothesis that these celebrations, on the occasion of statutory professional days, do not increase the social integration of the members of the profession in a broad sense (between separate posts), but encourage diversification.